
DOKUMENTY A MATERIÁLY

SPORNÝ POBYT MÓRICA BEŇOVSKÉHO V SPOJENÝCH ŠTÁTOCH AMERICKÝCH V ROKOCH 1779 – 1780*

PATRIK K U N E C

KUNEC, P.: The Disputed Stay of Móric Beňovský in the United States of America in 1779 – 1780. *Vojenská história*, 9, 2, 2005, pp 92 – 101, Bratislava.

The published material wants to contribute to explanation of the disputed stay of an interesting central European adventurer, soldier, sailor, explorer, colonizer, „king of Madagascar“ and finally also a successful writer in the United States of America in 1779 – 1780 that should have been connected with his combat activities in the American revolution too. *Military History. United States of America. Móric Beňovský.*

Pred piatimi rokmi sa v sídle Americkej filozofickej spoločnosti (American Philosophical Society) v meste Philadelphia (Pa) konala výstava o známom dobrodruhovi Móricovi Augustovi Beňovskom a jeho pobytoch v Spojených štátoch amerických. Výstavu pripravili spoločne veľvyslanectvá Slovenskej, Poľskej a Maďarskej republiky v USA. Otvorenia sa zúčastnili nielen predstavitelia diplomatických zborov, ale aj niekoľkí bádatelia zo Slovenska, Maďarska a USA a tiež potomkovia tohto rodu žijúci v USA. Výstava mala širokej americkej verejnosti predstaviť osobnosť a životné osudy tohto zaujímavého stredoeurópskeho dobrodruha, vojaka, námorníka, objaviteľa, kolonizátora, „kráľa Madagaskaru“ a napokon aj úspešného spisovateľa.¹ Panely s reprodukciami Beňovského listov a listov adresovaných jemu, rôznych písomných dokumentov, dobových rytín a obrazov približovali návštevníkom najmä tri americké pobyty Mórica Beňovského, ktoré sa mali uskutočniť v rokoch 1779 – 1780, 1782 a 1784.²

Osobnosť Beňovského je ešte stále zahalená mnohými tajomstvami a v jeho biografii naďalej existujú biele miesta, ktoré len čakajú na svoje odhalenie a objasnenie. Zaujímavou životnou

*Publikovaná štúdiá je čiastkovým výsledkom riešenia vedeckého projektu *Americká revolúcia (1775 – 1783) a jej stredoeurópski účastníci* a vznikla s podporou grantu Univerzity Komenského UK/13/2004. Okrem Univerzity Komenského v Bratislave sa chceme poďakovať profesorovi Adamovi Walaszekovi z Inštitutu studiów polonijnych i etnicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego za pomoc pri uskutočnení výskumného pobytu v Krakove, ďalej Dr. Robertovi Seligovi z USA za jeho priateľské rady, doc. Viere Pawlikovej-Vilhanovej a Dr. Jarmile Bobokovej za konštruktívne pripomienky a celkové usmernenie nášho výskumu, Dr. Vincentovi Múckovi za pomoc pri preklade maďarských štúdií a napokon priateľovi Pavlovi Hnilovi za sprostredkovanie zahraničnej literatúry.

¹Jeho Pamäti s názvom *Memoirs and Travels of Mauritius Augustus Count de Benyowsky* vyšli prvýkrát už roku 1789 v Londýne v preklade Williama Nicholsona (1753 – 1815) a počas krátkeho obdobia boli preložené do niekoľkých európskych jazykov. Roku 1808 vyšli aj v Bratislave v skrátenej preklade Samuela Čerňanského.

²Prezentáciu výstavy o Móricovi Beňovskom v sídle American Philosophical Society je možné si ešte stále prezrieť na webovej stránke: www.amphilsoc.org/library/exhibits/benyowsky/.

kapitolou sú nepochybne aj jeho tri americké pobyty, pretože sú relatívne novoobjavenou a na Slovensku takmer neznámou etapou v Beňovského biografii. Bohužiaľ, musíme konštatovať, že práve v rodnej krajine Mórica Beňovského bolo publikovaných najmenej monografií a vedeckých štúdií venovaných tejto výraznej postave našich dejín. V slovenskom jazyku vyšiel okrem známeho románu Joža Nižnánskeho *Dobrodružstvá Mórica Beňovského*³ len krátky výber z jeho pôvodných, na prelome 18. a 19. storočia preslávených, opakovane vydávaných, a teda i čítaných, *Pamätí* pod názvom *Denník Mórica A. Beňovského*, kde slovenský čitateľ o amerických pobytoch Beňovského nájde iba krátku zmienku.⁴ Rovnako sa tomuto obdobiu jeho života vyhýbali aj účastníci vedeckej konferencie, konanej roku 1996 vo Vrbovom.⁵ Omnoho početnejšia je zahraničná literatúra o Beňovskom, najmä poľská a maďarská. Práve poľskí historici píšuci o Beňovskom sa podrobnejšie zaoberali jeho americkými pobytmi. Mali totiž možnosť zoznámiť sa s archívnymi materiálmi uloženými v Kongresovej knižnici vo Washingtone (Library of Congress) a v Americkéj filozofickej spoločnosti v Philadelphii. Už pred polovicou minulého storočia boli publikované dve významné pramenné štúdie W. M. Kozłowského a W. Z. Waydu.⁶ Priekopníkom vo výskume činnosti poľských a čiastočne aj uhorských účastníkov americkej revolúcie bol historik Mieczysław Haiman, v monografiách ktorého sa nachádzajú zmienky aj o Beňovskom.⁷ Americké pobyty Mórica Beňovského podrobnejšie analyzoval až po druhej svetovej vojne Leon Orłowski, ktorý takisto čerpal z archíválií uložených v Kongresovej knižnici a v Americkéj filozofickej spoločnosti.⁸ V oboch zmienovaných inštitúciách sa nachádzajú najvýznamnejšie pramene spojené s pobytmi Beňovského v USA. Aj v Spojených štátoch sa našlo niekoľko bádateľov, ktorí venovali pozornosť osudom Beňovského v Amerike. Historička Eufrosina Dvoichenko-Marková sa zamerala na vykreslenie vzťahu medzi Beňovským a Benjaminom Franklinom, diplomatickým predstaviteľom mladej severoamerickej republiky vo Francúzsku, na základe ich vzájomnej korešpondencie.⁹ Najnovším americkým príspevkom k biografii Beňovského je štúdia, ktorú uverejnil profesor University of North Carolina v Chapel Hill David Griffiths na stránkach internetového časopisu *Mir istorii*.¹⁰ A hoci všetci vyššie zmienení autori dokladajú tri pobyty Beňovského v Amerike dobovými materiálmi, v publikovanej štúdii sa snažíme dokázať hypotézu, že Móric Beňovský v rokoch 1779 a 1780 v USA nebol. Hoci túto hypotézu neprinášame ako prví, všeobecne môžeme konštatovať, že na Slovensku (a napokon ani v Maďarsku, a dokonca ani v samotných Spojených štátoch amerických) nie je tento nový poznatok v biografii Beňovského ešte dostatočne známy, čoho dokladom je aj zmienená výstava v American Philosophical Society, kde sa jeho prvý americký pobyt v rokoch 1779 – 1780 prezentoval ako nespochybniteľný fakt.

Na základe archívnych výskumov sa ustálilo presvedčenie, že vkročil na severoamerickú pôdu celkovo trikrát. Zvlášť prvý pobyt, datovaný zhruba od augusta 1779 do leta 1780, lákal a dodnes vábi pozornosť historikov, pretože Móric sa v tom čase dostal do víru práve prebiehajúceho boja

³ NIŽNÁNSKY, J.: *Dobrodružstvá Mórica Beňovského*. Praha 1933 (prvé vydanie).

⁴ WATZKA, J. (ed.): *Denník Mórica A. Beňovského*. Bratislava 1966. O pobytoch v Amerike píše v doslove Rudolf Skukálek, s. 238-239.

⁵ KOCÁK, M. (ed.): *Móric Beňovský. Cestovateľ, vojak, kráľ (1746 – 1786 – 1996)*. Martin 1997.

⁶ KOZŁOWSKI, W. M.: *Beniowski w Ameryce*. In: *Biblioteka Warszawska* 1903, tom II, zeszyt 1., s. 155-170; WAYDA, W. Z.: *Beniowski w Ameryce*. In: *Kwartalnik historyczny*, roč. XL, 1926, s. 416-421.

⁷ HAIMAN, M.: *Polacy w walce o niepodległość Ameryki*. Szkice historyczne. Chicago, Ill., 1931.

⁸ ORŁOWSKI, L.: *Maurycy August Beniowski*. Warszawa 1961. Autor na konci knihy pripojil prepis dvadsiatichosmich archívnych materiálov spolu s ich poľskými prekladmi (s. 244-282). Na jednotlivé dokumenty v týchto prepisoch sa odvolávame aj v našom texte.

⁹ DVOICHENKO-MARKOV, E.: *Benjamin Franklin and Count M. A. Benyowski*. *Proceedings of the American Philosophical Society*, Vol. 99, No. 6 (Dec. 1955), s. 405-417.

¹⁰ GRIFFITHS, D.: *Maurice August Benyowsky: A Military Adventurer in Revolutionary America*. Štúdia publikovaná v ruskom internetovom historickom časopise *Mir istorii* 4/2002 na www-stránke: historia.ru/2002/04/griffiths.htm (autorom stiahnutá 5. 5. 2004; na webovej stránke dostupná aj ku dňu 30. 4. 2005).

amerických kolónií, vtedy už vlastne suverénnych Spojených štátov amerických, za nezávislosť od Veľkej Británie (pre tento vojenský zápas je zaužívaný aj termín americká revolúcia). Čo však vieme o priebehu tohto prvého pobytu? V skratke ho môžeme opísať nasledovne: V Bostone sa asi v druhej polovici augusta predstavil generálovi Horatiovi Gatesovi barón Beňovský, ktorý si niesol odporúčajúci list ku Kazimírovi Pułaskému, hrdinovi poľského šľachtického povstania proti ruskému zasahovaniu do vnútroľských záležitostí za vlády cárovnej Kataríny II., ktorý pôsobil v Amerike už od polovice roku 1777.¹¹ Pravdepodobne chcel vstúpiť do jeho legiónu (či légie), kde bojovalo mnoho Poliakov. Pułaski v čase Beňovského príchodu vojensky pôsobil v oblasti Južnej Karolíny a Georgie. Na ďalekú cestu za ním však už Beňovský nemal peniaze, a tak ich žiadal od Gatesa. Ten mu zo štátnych prostriedkov pridelil koňa a 400 dolárov na cestu do Philadelphie a odporučil ho požiadať o ďalšie finančné prostriedky Kongres. Kongres po istých pochybnostiach ohľadom jeho osoby schválil pridelenie ďalších financií (1 000 dolárov). S peniazmi od Kongresu cestoval Beňovský za K. Pułaským do Južnej Karolíny, kde sa spolu s Južnou armádou podieľal na obliehaní mesta Savannah. Je otáznne, či sa Beňovský s Pułaským stretol ešte pred bitkou pri Savannahu dňa 9. 10., v ktorej Pułaski utrpel smrteľné zranenie, na následky ktorého neskôr umrel. Beňovský sa po smrti svojho priateľa vracia späť na sever USA a ponúka svoje služby Kongresu, ktorý však jeho viaceré ponuky opakovane odmieta. Napokon Beňovský prosí aspoň o poskytnutie finančných prostriedkov na návrat do Európy, ale ani na svoju poslednú žiadosť pravdepodobne nedostal kladnú odpoveď. Od konca júna 1780 sa stopy po ňom v amerických archívoch strácajú a znovu sa v nich jeho meno objavuje až v marci 1782, keď sa začína jeho druhý pobyt v Amerike.

V národných biografických slovníkoch a rôznych encyklopedických heslách sa tento prvý Beňovského pobyt v USA nespochybňuje.¹² Dokonca aj v početnej sekundárnej literatúre sa o ňom hovorí ako o nepopierateľnom fakte. Po publikovaní zmieny W. M. Kozłowského a W. Z. Wajdu ho za reálnu udalosť pokladali aj ďalší poľskí historici a spisovatelia populárnonáučných prác, ako napríklad Leon Orłowski a Mieczysław Lepecki.¹³ Až Janusz Roszko na základe štúdia prameňov a publikovanej literatúry o Beňovskom vyjadril ako prvý pochybnosť, o tom, či to bol skutočne on v USA v rokoch 1779 – 1780. Hoci sa v amerických archívoch nachádzajú dokumenty nesúce dobre čitateľný podpis baróna Beňovského (ich kópie boli napokon vystavené aj na zmieňovanej výstave v Philadelphii), Roszko na podklade štúdie maďarského historika Lajosa Thallóczyho zistil, že Mórica Beňovský v tom čase pôsobil na opačnom konci sveta – v Paríži a vo Viedni! Práve polemika v knihe J. Roszka o časovom prelínaní sa dvoch rôznych pobytov a odlišných aktivít Mórica Beňovského v nás vyvolala zvedavosť a upriamila našu pozornosť na objasnenie otázky jeho domnejšej prvej návštevy USA. Cieľom tohto príspevku je po prvýkrát širokej slovenskej verejnosti a vedeckej obci za pomoci

¹¹Kazimír /či Kazimierz/ Pułaski (1745 – 1779) bol synom Józefa Pułaského (1704 – 1769), jedného z ideových a vojenských vodcov Barskej konfederácie, ktorá bojovala v rokoch 1767/68 až 1771 proti ruským snahám kontrolovať poľskú vnútornú politiku. S K. Pułaským sa Beňovský spoznal počas svojho pôsobenia v armáde Barskej konfederácie v rokoch 1768 – 1769. O vzťahu a kontaktoch Pułaského s Beňovským pozri bližšie biografickú prácu KONOPCZYŃSKI, W.: Kazimierz Pułaski – życiorys. Kraków 1931, prípadne novšiu monografiu Janusza ROSZKA: Ostatni rycerz Europy. Katowice 1984. Novoobjavený údaj o správnom dátume a mieste narodenia (Varšava 6. marca 1745, namiesto doteraz uznávaného rodiska Warka-Winiary a dátumu narodenia 4. marca 1747) poskytuje štúdia MAKAREWICZ, S.: Cztery metryki Kazimierza Pułaskiego. In: Archiwa, biblioteki i muzea kościelne. Zv. 70. Lublin 1998, s. 237-245.

¹²Slovenský biografický slovník (ďalej len SBS) v hesle *BEŇOVSKÝ, Mórica* doslova uvádza: „R. 1779 odcestoval do USA a ponúkol Kongresu svoje služby, ten však jeho žiadosť o prijatie do armády zamietol.“ SBS, 1. zv., Martin 1986, s. 220. Rovnakú informáciu poskytuje aj Biografický lexikón Slovenska, I. zv. (A – B), Martin 2002, s. 369 (ide o druhé, prepracované a doplnené vydanie SBS). Aj Magyar Nagylexikon (3. zv., Budapest 1994, s. 629) v hesle *Benyovszky, Mórica Ágost* uvádza, že Beňovský pobudol na prelome rokov 1779 – 1780 v Amerike, kde sa chcel pripojiť k légii Kazimíra Pułaského. Nemožno sa čudovať, že napokon aj mnohé príručky informujú o troch pobytach M. Beňovského v USA – spomenieme len ako príklad monografiu dvojice autorov ŚLABCZYŃSKI, W. – ŚLABCZYŃSKI, T.: Słownik podrózników polskich. Warszawa 1992, s. 29-31.

¹³LEPECKI, M.: Maurycy August hr. Beniowski, zdobywca Madagaskaru. Warszawa 1986 (3. vydanie), s. 137-144.

datovania viacerých archívnych prameňov dokázať, že Móric Beňovský skutočne na severoamerickej pôde v rokoch 1779 a 1780 nestál.¹⁴

Janusz Roszko (1932 – 1995) vo svojej biografii Beňovského s názvom *Awanturник niešmiertelny* ako prvý z bádateľov zaoberajúcich sa životom Mórica Beňovského tvrdí, že ten v rozmedzí medzi augustom 1779 a júnom 1780 v USA nemohol byť, pretože v tom čase predkladal viedenskému dvoru niekoľko projektov na vybudovanie obchodnej a vojenskej flotily na Jadrane, presnejšie v severojadranskom prístave Fiume (dnes mesto Rijeka v Chorvátskej republike).¹⁵ Až J. Roszko upriamil svoju pozornosť na staršiu štúdiu Lajosa Thallóczyho, ktorá sa zaoberala hospodársko-obchodnými projektmi Mórica Beňovského.¹⁶ Práve na základe jeho štúdie v *Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle* Roszko tvrdí, že Beňovský na prelome rokov 1779 – 1780 v USA nemohol byť, pretože existujú dokumenty potvrdzujúce jeho vtedajšie zotrvávanie v Paríži a vo Viedni.¹⁷ Informácie obsiahnuté v biografii Mórica Beňovského od J. Roszka sa nedostali nielen k realizátorom výstavy v Philadelphii (prípadne ich nebrali do úvahy), ale ani k početným slovenským, maďarským a americkým historikom.¹⁸ A pritom je argumentácia J. Roszka jednoduchá, jasná, logická a ľahko sa dá overiť, takže nám na jej základe neostáva nič iné, len priznať, že Móric Beňovský v USA na prelome rokov 1779 a 1780 skutočne nebol. Postupom času sa toto konštatovanie prijíma ako vierohodný fakt.¹⁹

Prejdime však ku konkrétnym biografickým údajom, ktoré nám osvetlia udalosti zo života Mórica Beňovského v rokoch 1779 a 1780. Na základe ich analýzy nebude problém vyjasniť, ako to so sporným prvým pobytom Beňovského v USA vlastne bolo.

Móric Augusta Beňovského nachádzame počiatkom roku 1779 v radoch rakúskej armády. V čase vojny o bavorské dedičstvo (konflikt medzi Pruskom a Rakúskom o ovplyvnenie nástupníctva na bavorský trón po zomretom Maximiliánovi III. Jozefovi (bavorský vojvoda v rokoch 1745 – 1777); vojnový konflikt nazývaný aj ako tzv. „zemiaková vojna“) sa prihlásil do činnej služby a bol zaradený do 11. husárskeho regimentu, ktorý bol známy pod názvom sikulskí husári.²⁰ Beňovský v regimente

¹⁴Zámerom tejto práce je na podklade prameňov vyriešiť chronologickú hádanku Beňovského prvého pobytu v USA. Nevenujeme teda väčšiu pozornosť rozboru obsahu tu zmieňovaných písomných pamiatok.

¹⁵ROSKO, J.: *Awanturник niešmiertelny*. Katowice 1989. Kapitola o problematike prvého amerického pobytu Mórica Beňovského na s. 213-218.

¹⁶THALLÓCZY, L.: Gróf Benyovszky Móricz haditengerészeti és kereskedelem-politikai tervei. *Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle*, roč. VIII, 1901, č. 8, s. 329-376 a č. 9, s. 385-409. Z tejto štúdie asi čerpal aj francúzsky historik Prosper Cultru, ktorý vo svojej monografii prvý americký pobyt Beňovského vôbec nespomína a naopak správne uvádza, že v roku 1780 sa Beňovský zaoberá projektmi na pozdvihnutie námorného obchodu vo Fiume, pozri CULTRU, P.: *Un Empereur de Madagascar au XVIIIe siècle Benyovszky*. Paris 1906, s. 171.

¹⁷ROSKO, ref 15, s. 215 a 229-233.

¹⁸Aby sme boli spravodliví, dodávame, že nové odhalenia poľského historika prezentoval renomovaný slovenský historik prof. Jozef Šimončíč v recenzii Roszkovej knihy, ktorá bola publikovaná v Slovenskej archivistike XXV, 1990, č. 2, s. 142-147. Musíme tiež priznať, že v záverečnom chronologickom prehľade jediného slovenského vedeckého zborníka venovaného osudom Mórica Beňovského nie je pri rokoch 1779 a 1780 zmienka o jeho domnelom americkom pobyte, dokonca sa k 3. marcu 1780 správne udáva Beňovského memorandum o vytvorení cisárskej flotily na Jadrane. Pozri KOCÁK, ref 5, s. 95. Naproti tomu v príspevkoch viacerých účastníkov konferencie, konanej v roku 1986 v maďarskom mestečku Érd, sa pobyt Beňovského v USA berie ako reálny – porovnaj napríklad texty štúdie KRIZSÁN, L.: Benyovszky Móric helye és szerepe a XVIII. század történelmében, a štúdie WAGNER, F. S.: Benyovszky Móric Amerikában. In: *Földrajzi Múzeumi Tanulmányok*. 3. číslo, Érd 1987, s. 3-12 a s. 45-51.

¹⁹Najnovšia poľská monografia od Edwarda KAJDAŇSKÉHO *Tajemnica Beniowskiego*, Warszawa 1994, už preferá argumentáciu J. Roszka a pobyt Beňovského v rokoch 1779 – 1780 odmieta.

²⁰THALLÓCZY, ref 16, s. 337. Termín „széklerski husári, Szekler-Huszaren“, používaný v cudzojazyčnej i slovenskej literatúre, považujeme za vhodnejšie prekladať, pretože ide vlastne o nemecký názov sikulského etnika (nem. Szekler/Sekler, maď. Székely), z ktorého príslušníkov boli husári tohto pluku verbovaní. WREDE, A. F.: *Geschichte der k. und k. Wehrmacht. Die Regimenter, Corps, Branchen und Anstalten von 1618 bis Ende des XIX. Jahrhunderts*. III. Band (Die Cavallerie). Wien 1901, s. 292-295. Pozri aj DANGL, V. – SEGEŠ, V.: *Vojenské dejiny Slovenska III. zväzok. 1711 – 1914*. Bratislava 1996, s. 49. (Autorom príslušnej časti je V. Segeš.)

slúžil ako plukovník (formálne od 2. novembra 1778) a spolu s ním slúžil aj jeho švagor Pavol Hönsch v hodnosti podporučíka.²¹ Zúčastnil sa krátkodobých bojových akcií v Sliezsku a ešte pred podpísaním mierovej zmluvy v Těšíne 13. mája 1779, ktorou Rakúsko síce stratilo mocenský vplyv pri rozhodovaní o nástupcovi na bavorský trón, ale získalo malé územie Innskej štvrte (Innviertel), požiadal o odchod z armády. Cisár Jozef II. mu udelil demisiu 12. mája 1779.²² Po demisii sa stiahol pravdepodobne do svojho novozakúpeného panstva v Beckovskej Vieske, kde uvažoval, ako by mohol využiť svoju energiu a realizovať svoje početné nápady.

A práve v tomto čase, v auguste roku 1779, sa v americkom Bostone pred generálom Horatiom Gatesom objavuje barón Beňovský. Generál Gates o tomto stretnutí píše v liste odoslanom z Providence (Rhode Island) dňa 21. augusta 1779 Johnovi Jayovi, vtedajšiemu prezidentovi Kongresu USA.²³ Beňovský žiada o možnosť pripojiť sa k svojmu bratovi (sic!) grófovi Puľaskému, ktorý bojoval v Južnej Karolíne. Gates mu pridelil koňa a poukaz na 400 dolárov na cestu do Philadelphie, kde zasadal Kongres, ktorý mohol o tejto žiadosti rozhodnúť. Beňovský navyše generálovi Gatesovi vyrozprával príbeh o tom, ako bol po ceste do Ameriky dvakrát zajatý Angličanmi, prvýkrát počas plavby z Hamburgu v spoločnosti 300 husárov. Zaujímavou pre nás je aj zmienka v liste o tom, že niektoré osoby v Bostone pokladali baróna Beňovského za podvodníka.²⁴

3. septembra vojenská komisia Kongresu (Board of War) predkladá Kongresu jeho žiadosť, v ktorej Kongres prosí, aby mu umožnil pripojiť sa k legiónu svojho nevlastného brata (halfbrother) Kazimíra Puľaského. V zápise komisie sa Beňovský uvádza ako „gentleman, vydávajúci sa za baróna Beňovského“.²⁵ Navyše bolo v návrhu komisie napísané, že „nič nie je možné potvrdiť z dokumentov, ktoré predložil, okrem toho, že má list pre generála Puľaského, ktorého nazýva svojím nevlastným bratom“.²⁶ Členovia komisie navrhujú dať mu 1 000 dolárov a koňa, aby sa mohol dostať do Južnej Karolíny. Správne usudzujú, že ak by bol podvodníkom, netúžil by sa dostať tam, kde by mohol byť tak ľahko odhalený. Beňovský skutočne dostal koňa i peniaze a vydal sa do Južnej Karolíny, kde sa v tom čase nachádzal Puľaski so svojím legiónom. Ale na rozkaz hlavného veliteľa Južnej armády generála B. Lincolna sa Puľaski začiatkom septembra presunul ešte južnejšie, až do Georgie, kde bol 9. októbra smrteľne ranený pri obliehaní mesta Savannah. Hoci v neskôr napísaných žiadostiach Beňovský tvrdí, že bol svedkom smrti K. Puľaského, osobne túto informáciu odmietame. Zdá sa nám totiž, že nie je možné prekonať vzdialenosť väčšiu ako tisíc kilometrov v priebehu necelého mesiaca.²⁷ Existuje jeden zdroj, ktorý udáva, že Beňovský stihol doraziť krátko pred osudnou bitkou pred Savannah a stretnúť sa s umierajúcim Puľaským.²⁸ Toto tvrdenie ale vyvracia fakt, že Puľaski zomrel (pravdepodobne) 11. októbra až na palube lodi *Wasp* (Osa), ktorá ho viezla do Charlestonu.

Barón Beňovský sa teda vrátil späť na sever Spojených štátov, kde po ňom nachádzame stopu 13. decembra 1779. Na zasadnutí Kongresu bol v ten deň čítaný po latinsky spísaný

²¹ROSZKO, ref 15, s. 208.

²²THALLÓCZY, ref 16, s. 339 (list Jozefa II. generálovi Caramellimu datovaný 12. mája 1779 vo Viedni).

²³List publikoval WAYDA, ref 6, s. 417.

²⁴„I am informed that some persons in Boston suspected this foreigner of being impostor, ...“ Tamže, s. 417.

²⁵Poľský preklad tohto dokumentu uverejnil KOZŁOWSKI, ref 6, s. 157-158.

²⁶Tamže, s. 157-158.

²⁷Z rovnakých príčin o tom pochybuje aj Wayda, pričom uvádza, že na prekonanie vzdialenosti medzi Philadelphiou a Savannahom bolo potrebných prinajmenšom šesť až osem týždňov – pozri WAYDA, ref 6, s. 418.

²⁸O stretnutí Beňovského s Puľaským v čase jeho zranenia pod Savannahom sa zmieňuje francúzsky lekár P. Fayssoux. JOHNSON, J.: Traditions and reminiscences chiefly of the American Revolution in the South. Charleston 1852, s. 246, cit. podľa: DVOICHENKO-MARKOV, E.: Benjamin Franklin and Count M. A. Benyowski. Proceedings of the American Philosophical Society, Vol. 99, No. 6 (Dec. 1955), s. 408, poznámka č. 16. Wayda o tomto prameni ešte nevedel, pretože sa pozastavuje nad tým, prečo sa o stretnutí medzi Beňovským a Puľaským nezachovala žiadna zmienka v dobovej korešpondencii, memoároch alebo armádnych raportoch.

memoriál, v ktorom sa Beňovský vyhlasuje za Poliaka a žiada o prijatie do armády Spojených štátov amerických.²⁹ V monografii L. Orłowského je publikované faksimile tohto dokumentu a aj na základe tejto čitateľnej kópie J. Roszko odhalil, že túto žiadosť nepodpísal vlastným menom Móric Beňovský! Podpis na origináli listiny totiž možno čítať ako F:S: Baro de Benyowszky [prvý riadok], S [alebo „L“?]:Coll: Confederatio: Poll: [druhý riadok]. Skratka hodnosti v druhom riadku by mohla byť dešifrovaná ako podplukovník (anglicky a francúzsky lieutenant-collonel, latinsky subcollonelus ?) poľskej konfederácie (myslí sa tým Barská konfederácia). A kto sa skrýva za iniciálkami F. S.? J. Roszko ponúka odpoveď – František Serafín Beňovský, prostredný z troch bratov Beňovských!³⁰ Argumentuje tým, že Móric Beňovský mal v tom čase už rok grófsky titul, nikdy sa otvorene za Poliaka nevyhlasoval a taktiež odmieta autorstvo Mórica tvrdením, že latinčina uvedeného dokumentu je dosť slabá. Najpresvedčivejšie argumenty však uvádza až neskôr – ide o listinné dokumenty uchovávané v Rakúskom štátnom archíve vo Viedni. K nim sa ešte vrátíme.

K osudom Františka Beňovského v Amerike roku 1780 dodajme, že v odpovedi komisie vojny na túto žiadosť, ktorá bola napísaná 20. decembra 1779, sa opäť tvrdí, že ho podal „gentleman, nazývajúci samého seba barónom Beňovským“.³¹ O jeho osobe teda panovali pochybnosti a pravdepodobne sa našli ľudia, ktorí ho otvorene vyhlasovali za klamára a podvodníka. Dokonca aj dňa 24. decembra 1779 písali členovia vojenskej komisie, že „komisia sa dozvedela o ňom isté veci, neprajúce jeho požiadavkám. Prosí teda, aby Kongres odložil svojej rozhodnutie, kým komisia neuskutoční ďalšie vyšetrovanie, dotýkajúce sa jeho charakteru.“³² Barón Beňovský však ešte aj v máji (9. 5.) a júni (15. 6.) bombarduje Kongres svojimi suplikami, v ktorých prosí o finančnú výpomoc, aby sa mohol vrátiť domov do Európy. Všetky jeho prosby boli odmietnuté.³³ Po poslednej žiadosti, datovanej 20. júna 1780, sa zmienky o barónovi F. S. Beňovskom opäť strácajú. Toľko hovoria originálne materiály z amerických archívov o pobyte baróna Beňovského v mladej republike. Môžeme už s istotou tvrdiť, že namiesto Mórica sa tu pohyboval mladší František.

J. Roszko si počas písania svojej monografie o Beňovskom uvedomil, že časové údaje dotýkajúce sa aktivít a ciest Mórica Beňovského akosi nesedia. Keďže poznal text štúdie L. Thallóczyho o plánoch Beňovského na pozdvihnutie námorného obchodu vo Fiume, ktoré podával štátnej kancelárii od marca 1780, Jozsko jednoduchou logikou argumentuje, že nemohol byť v rovnakom čase v Amerike. Skúsený historik a archivár Lajos Thallóczy vo svojej „materiálovej štúdii“ publikuje písomné pramene, ktoré sa dnes nachádzajú v Rakúskom štátnom archíve (Österreichisches Staatsarchiv), presnejšie v oddelení Haus-, Hof- und Staatsarchiv. Thallóczy zozbieral, prepísal a stručne analyzoval Beňovského rukopisy dotýkajúce sa jeho zámeru vybudovať v slobodnom prístave Fiume námornú flotilu a neskôr aj pozemno-riečne komunikácie spájajúce tento prístav s chorvátsko-uhorským zázemím. Takmer doslovne prepisuje niekoľko Beňovského projektov, takže na ich základe máme možnosť verifikovať Roszkovu hypotézu o neprítomnosti Mórica Beňovského v USA na prelome rokov 1779 a 1780. Všetky Thallóczyom spomínané projekty sme osobne preverili

²⁹ROSZKO, ref 15, s. 214.

³⁰Tamže, s. 216. Spomína ho aj V. Segeš v cit. práci, ref 20, s. 49, ktorý uvádza, že „po skončení vojny o bavorské dedičstvo sa dostal dokonca na Karibské ostrovy“.

³¹Tamže, s. 214. O korešpondencii medzi barónom Beňovským a vojenskou komisiou Kongresu pozri aj štúdiu GRIFFITHS, ref 29. Autor tu odkazuje na originály dokumentov, ktoré sú uložené v Library of Congress, National Archives, Washington, D. C.

³²ROSZKO, ref 29, s. 214 a tiež KOZŁOWSKI, ref 6, s. 159-160.

³³Originál týchto dvoch dokumentov uverejnil WAYDA, ref 6, s. 420 a 421 s dodatkom, že existuje ešte tretia suplika baróna Beňovského z 20. júna 1780, aj tá však bola 26. júna 1780 Kongresom odmietnutá. Text tejto žiadosti publikuje KOZŁOWSKI, ref 6, s. 160-161.

v Rakúskom štátnom archíve a pre potreby prítomnej práce postačí, ak uvedieme, že prvý projekt (alebo memoriál), ktorý Beňovský napísal, má dátum 3. marca 1780.³⁴ Beňovský v ňom navrhuje vybudovať vojnovú flotilu s devätnástimi loďami, ktorá by chránila prístav pred útokmi barbarov (myslia sa tým samozrejme Turci, s ktorými bola rakúska monarchia v 18. storočí často vo vojne). Projekt sa začína detailným opisom, aké konkrétne plavidlá by mala flotila obsahovať, koľko by mali mať diel (320 kusov), členov posádky (1 242 mužov) a vojakov (288). Náklady na vybudovanie flotily odhadol Beňovský na 460 000 zlatých. Tento projekt je nasledovaný ďalším, v ktorom sa navrhovalo vybudovanie exportnej spoločnosti, ktorá by zabezpečovala transport tovaru z prístavu do vnútrozemia. Beňovský vytvoril aj náčrt pozemných a vodných komunikácií, ktoré mali spájať prístav Fiume (Rijeku) s Komárnom a ďalšími mestami ležiacimi na riekach Dráva, Sáva a Dunaj.³⁵ Nie je našou úlohou analyzovať detaily a zámery týchto projektov, podstatné pre nás je, že uvedené rukopisné dokumenty potvrdzujú rezidovanie Mórica Beňovského v prvej polovici roka 1780 vo Viedni.

Nie sú to však iba tieto materiály, ktoré jednoznačne vyvracajú pobyt M. Beňovského v USA v rokoch 1779 a 1780. Neúnavný bádateľ Roszko objavil vo Viedni aj ďalšie doklady svedčiace o tom, že Beňovský bol koncom roka 1779 – v Paríži!³⁶ Roszko uvádza niekoľko listov, ktoré si Beňovský vymieňal v októbri až decembri s rakúskym veľvyslancom na dvore Ludovíta XVI. grófom Mercy-Argenteauom.³⁷ Na základe zverejnenia týchto objavných faktov je zrejmé, že teória o prvom pobyte Mórica Beňovského v USA je neudržateľná a v biografii tohto dobrodruha sa osvetlila jedna málo známa životná etapa. Môžeme už s istotou tvrdiť, že namiesto Mórica sa v USA na prelome rokov 1779 a 1780 pohyboval mladší František.

Vráťme sa však ešte k tajomnému Františkovi Beňovskému. Čo o ňom vlastne z prameňov vieme? Bohužiaľ, rovnako ako o najmladšom bratovi Emanuelovi (1754 – 1799), aj o ňom je v dochovaných prameňoch len niekoľko drobných správ. Vieme, že sa narodil vo Vrbovom 2. októbra roku 1753,³⁸ navštevoval jezuitské gymnázium v Trnave a potom slúžil v rakúskej armáde.³⁹ Trochu viac sa o ňom dozvedáme z listov, ktoré písal Móric najmladšiemu bratovi Emanuelovi, a ktoré zozbieral a publikoval koncom 19. storočia Mór Jókai.⁴⁰

V korešpondencii Mórica s Emanuelom sa prvýkrát František spomína v liste Mórica Beňovského, ktorý je datovaný 22. augusta 1778 v Štrasburgu. Beňovský ho písal cestou do Uhorska.⁴¹ V liste sa Móric sťažuje, že František sa pred jeho odchodom objavil v Paríži, kde narobil svojmu bratovi veľké problémy – hral v karty a narobil veľké dlhy, ktoré musel nakoniec platiť Móric. Dôležitá pre nás je krátka Beňovského zmienka v liste o tom, že František sa vrátil z Ameriky, kde ho vyslal samotný Móric a kde upadol do zajatia.⁴² O Františkovi píše aj v liste datovanom 10. decembra 1778 v Neuschloss bei Arnau (dnes obec Hostinice). Tu píše, že kvôli dlhom sa dostal František na tri týždne až do Bastily, odkiaľ ho vykúpila

³⁴OeStA Wien, HHStA, Staatskanzlei, Vorträge 1780, Kart. 131, Konv. III, ff. 110-111.

³⁵OeStA Wien, HHStA, Staatskanzlei, Vorträge 1780, Kart. 131, Konv. III, ff. 112, 115 a 113, f. 107 (mapa navrhovaných komunikácií).

³⁶ROSZKO, ref 15, s. 215 a 229-230.

³⁷Listy sú uložené v OeStA, HHStA Wien, Belgien, Mercy-Argenteau, 1, 2, fasc. č. 366 (Benyovszky), kde sme ich datovanie osobne overili.

³⁸Plná podoba mena daného pri krste je Remigius Volradus Franciscus Seraphicus Carolus. Štátny archív v Bratislave, matrika s inv. č. 2731: Rím.-kat. farský úrad Vrbové, matrika pokrstených v rokoch 1741 – 1809, s. 68.

³⁹ROSZKO, ref 15, s. 216.

⁴⁰JÓKAI, M.: Gróf Benyovszky Móricz. Sajtá emlékiratai és útleírásai. II. zv. 1. část. Budapest 1888.

⁴¹Tamže, s. 391 a 392.

⁴²Tamže, s. 392.

Vojenská história

francúzska kráľovná Mária Antoinetta. Kráľovná mu dokonca zabezpečila miesto poručíka u husárov v Lauzunovej légii a zaplatila za jeho výstroj.⁴³

Táto zmienka je zvlášť zaujímavá, pretože so spojením F. Beňovského s cudzineckou légiou vojvodu de Lauzun sa ešte stretneme v jednom dokumente z amerických archívov. Keďže sa v Amerike objavuje už na konci leta roku 1779 (august – september), prišiel pred príchodom samotnej Lauzunovej légie, pretože tá dorazila do prístavu Newport spolu s inými oddielmi francúzskeho zboru až 11. júla 1780.⁴⁴

O Františkovi sa dozvedáme ešte z jedného prameňa, ktorý opäť objavil J. Roszko, ale na stránkach svojej knihy zmieňovanému dokumentu prílišnú pozornosť nevenoval.⁴⁵ Ide o prílohu k hláseniu rakúskeho internuncia v Konštantínopole Herberta Rathkeala, ktorý 10. septembra 1783 hlásil štátnej kancelárii vo Viedni príchod zúboženého mladšieho brata grófa Beňovského do Konštantínopola (Istanbulu).⁴⁶ Hoci vo svojom hlásení Františka nemenuje priamo, ale iba ako mladšieho brata grófa Beňovského, z porovnania s inými faktmi vieme, že išlo o Františka.

Navyše bol k hláseniu pripojený veľmi zaujímavý dokument, ktorý trochu odhaľuje rúško tajomstva zahaľujúce postavu Františka Beňovského. Ide o dvojstranový prehľad celej Františkovej životnej anabázy od roku 1767 až po zmienený september 1783. Za pozornosť stojí tiež fakt, že curriculum je písané vo francúzštine a v prvej osobe, teda priamo rukou Františka Beňovského.⁴⁷ Nám tento stručný životopisný náčrt môže objasniť neznáme fakty z doteraz tajomného životného osudu Františka Beňovského a čiastočne aj podprieť našu hypotézu o zámene Františka Beňovského s Móricom počas pobytu v Amerike.

Pisateľ začína *in medias res* rokom 1767, keď vraj slúžil v Poľsku pod velením generála Puławského (teda Puľaského).⁴⁸ V nasledujúcom roku bol František v službách pruského kráľa („au service de Roy de Prusse“), v roku 1769 slúžil v rakúskej armáde v Esterházyho regimente, k roku 1770 udáva, že bol opäť v Poľsku, k roku 1771, že bol zajatcom v Kyjeve, roku 1772 sa po odchode vodcov Barskej konfederácie do exilu vrátil do Uhorska. K roku 1773 napísal, že prešiel do služieb Francúzska v Indii pod velením svojho brata („L’an 1773 – Passé au service de France pour les Indes sous les ordres de mon frère“). Aj keby sme pod udávanou Indiou rozumeli Madagaskar, nezodpovedá tento údaj pravde, pretože Móric by vlastného brata iste spomenul vo svojich *Pamätiach*, ktoré chronologicky doviedol až ku

⁴³JÓKAI, ref 40, s. 407. Armand-Louis de Gontaut, vojvoda de Lauzun (neskôr tiež vojvoda de Biron) sa narodil r. 1747 v Paríži. Ako príslušník najvyššej dvorskej aristokracie bol predurčený pre vojenskú dráhu. Do vojska vstúpil už ako 12-ročný. Spočiatku slúžil v garde na dvore, kde sa preslávil skôr svojou galantnosťou a pletkami so ženami. Zúčastnil sa potlačenia povstania na Korzike roku 1769 a v roku 1778 sa stal vlastníkom pluku zvaného *Volontaires étrangers de la marine*, s ktorým sa roku 1779 zúčastnil výpravy do Senegalu počas začínajúceho sa konfliktu s Veľkou Britániou. Po jeho návrate bolo rozhodnuté, že tento pluk, tiež nazývaný ako Lauzunova légia, bude vyslaný do USA v rámci väčšieho francúzskeho zboru, ktorý mal vojensky pomôcť americkým kolonistom. Významnú úlohu zohrala pri poslednej fáze revolučnej vojny, pri obliehaní Yorktownu, Va. Po návrate do Francúzska vojvoda de Lauzun postupoval v hodnostiach, pôsobil aj v revolučnej armáde prvej Francúzskej republiky, ale napokon aj on stratil dôveru Robespiera a Výboru pre verejné blaho, bol uväznený, obvinený zo zrady a paktovania s nepriateľom a 31. decembra 1793 bol popravený na gilotíne. GONTAUT BIRON, R. de: *Un célèbre méconnu. Le Duc de Lauzun (1747 – 1793)*. Paris 1937.

⁴⁴BONSAL, S.: *The Cause of Liberty*. London 1947, s. 36; porovnaj tiež so SCOTT, S. F.: *From Yorktown to Valmy. The Transformation of the French Army in an Age of Revolution*. Niwot, Col., 1998, s. 3, aj s. 12.

⁴⁵ROSZKO, ref 15, s. 217.

⁴⁶OeStA Wien, HHStA, Staatskanzlei, Türkei II, Berichte 1783 VII-X, kart. 81, fasc. 2 (mesiace september – október), f. 67.

⁴⁷OeStA Wien, HHStA, Staatskanzlei, Türkei II, Berichte 1783 VII-X, kart. 81, fasc. 2 (mesiace september – október), f. 68.

⁴⁸„L’an 1767 – J’ai servi en Pologne sous le Général Pulawski“ (v dobových materiáloch ide o často používanú, i keď nepresnú, formu mena grófov Puľaských).

koncu roku 1776. František k roku 1777 udáva, že bol vyslaný pánom de Sartine (francúzsky minister pre námorníctvo a kolónie) do Ameriky, ale bol uväznený Angličanmi a väznený až do 15. januára 1778. Nešťastné udalosti prenasledovali Františka aj naďalej. K roku 1778 uvádza, že v máji cestou do Ameriky bol druhýkrát uväznený Angličanmi a väznený až do konca septembra toho istého roku. V roku 1779, v marci, opúšťa francúzsky prístav Brest, aby sa po tretíkrát vydal do Ameriky. Do Bostonu šťastne prichádza 26. apríla, kde obdržal príkaz odísť do Južnej Karolíny. Tu sa, ako píše, zúčastnil bitiek pri Charlestone a Savannahu. Pri tejto zmienke spomína aj smrť generála Puľaského. V roku 1780 pôsobil na veliteľstve jazdy Južnej armády až do dobytia Charlestonu anglickým vojskom dňa 12. mája.⁴⁹ Vtedy upadol tretíkrát do anglického zajatia. Angličania ho vraj najprv väznili v New Yorku a potom previezli do Anglicka, odkiaľ sa dostal do Holandska. V Bruseli bol opäť šesť mesiacov väznený, ani sám nevedel prečo. Nasledujúceho roku vraj vstupuje do služieb holandskej admirality a ako veliteľ fregaty *Amfitrite* pláva až do Surinamu a Venezuely. Tam bol zbavený velenia fregaty a pred službou na radovej bojovej lodi dal prednosť službe na ostrove San Domingo, kde pobudol až do polovice roku 1782. 29. septembra 1782 údajne prichádza do Španielska, aby tu zorganizoval husársky regiment (Španielsko bolo vo vojnovom stave s Veľkou Britániou). Avšak podpísanie prímieria urobilo koniec jeho plánom. 2. apríla 1783 opúšťa Madrid a cez Cádiz, Gibraltar, Janov, Livorno, ostrovy Naxos a Rodos prichádza napokon začiatkom septembra 1783 do Konštantínopola. Dokument neobsahuje ani podpis, ale podľa zmienky o dvoch uväzneniach v rokoch 1777 a 1778, o ktorých píše aj generál H. Gates vo svojom liste Johnovi Jayovi (a ktoré spomína v jednom z listov Emanueolvi aj Móric Beňovský), je viac než isté, že pisateľom tohto farbistého „curricula vitae“ bol František Beňovský.

Otázne však je, do akej miery môžeme uvedeným informáciám veriť. Mnohé z nich sa dajú ťažko verifikovať a Františka nenachádzame ani v indexoch početnej sekundárnej literatúry venovanej americkej vojne za nezávislosť. Dobrodružná povaha Františka Beňovského nás vystríha pred prílišnou dôverou k faktom, ktoré udáva. Už prvý záznam viažuci sa k roku 1767 je totiž veľmi nepravdepodobný. O účasti Františka v bojoch Barskej konfederácie sme nikde nenašli ani zmienku. Navyše je diskutabilné, či sa mohol v tom čase iba 13 či 14-ročný František aktívne zúčastniť bojov Barskej konfederácie proti Rusom.

Viac sme ochotní veriť jeho záznamom o pobytoch v Amerike, ale aj tu je namieste veľká opatrnosť a je potrebné rozlišovať medzi Františkovými výmyslami a azda aj pravdivými udalosťami. Na dokreslenie faktu, že František Beňovský vo veľkej miere prikrášľoval a azda sa aj klamstvami snažil zahaliť pravdu ohľadom svojho vlastného konania, uvádzame jeden citát z listu, ktorý napísal v Philadelphii 20. augusta 1780 William Clajon generálovi Horatiovi Gatesovi. Gatesov tajomník Clajon píše na záver svojho listu plného rôznych správ aj o údajnom bratovi Puľaského: „Údajný brat grófa Puľaského prešiel na stranu nepriateľa. Predpokladám, že sa obával, aby sa nik nedozvedel, že bol vylúčený z francúzskej služby v Lauzunovej légii, ktorá je momentálne v Newporte.“⁵⁰ Sme presvedčení, že pod údajným bratom K. Puľaského sa skrýva František Beňovský. Pre nedostatok iných zmienok v prameňoch je nateraz nemožné potvrdiť alebo vyvrátiť údaje spísané 10. septembra 1783 Františkom Beňovským v Konštantínopole. Tajomstvom tak naďalej ostávajú aj ďalšie osudy tohto svetobežníka a dobrodruha, ktorý sa náhle vynoril v polovici roka 1779

⁴⁹Na tomto mieste udáva František veľmi presnú informáciu – Charleston skutočne kapituloval 12. mája 1780. ALDEN, J. R.: A History of the American Revolution. New York 1969, s. 415.

⁵⁰„Count Pulaski's pretended Brother is Gone to the Enemy. I suppose he was afraid of being known to have been expelled out of Lauzun's Legion in the French Service, that Corps being at Newport.“ The State Records of North Carolina (coll. and ed. by Walter CLARK). Vol. XIV (1779–1780). Winston, NC, 1896, s. 566–567.

Vojenská história

v USA, pričom tým spôsobil zmätok a mylné hodnotenia v početných biografiách Mórica Beňovského.⁵¹

Záverom môžeme konštatovať, že otázka prvého pobytu grófa Beňovského v USA v rokoch 1779 až 1780 bola vďaka archívnemu výskumu J. Roszka logicky a argumentačne vysvetlená už roku 1989, v čase publikácie jeho monografie. Na Slovensku, a taktiež inde vo svete, je však len málo známa, prípadne úplne neznáma. Prítomná štúdia si kladie za cieľ urobiť v tomto smere prvý krok. Bádanie o bratoch Beňovských ponúka ešte mnoho otvorených otázok, na ktoré nemáme odpovede. Najatraktívnejšia je samozrejme tá, či vedel samotný Móric Beňovský, že jeho mladší brat sa v ďalekej Amerike vydáva za nevlastného brata (či v lepšom prípade za bratranca) Kazimíra Pułaského, po boku ktorého vraj bojoval v bojoch Barskej konfederácie. Neodpovedaná tiež ostáva otázka, od koho mal odporúčajúci list, s ktorým sa chcel ohlásiť u Pułaského. Napokon úplnou neznámou sú jeho bojové aktivity v americkej revolúcii, o ktorých máme len ojedinelé zmienky a doklady. Tieto by mohol potvrdiť alebo vyvrátiť len dôkladný výskum v amerických archívoch.

⁵¹Jediný známy fakt je dátum úmrtia Františka Beňovského. V knihe zomretých farnosti Vrbové je záznam, že František Remigius Beňovský tu umrel dňa 19. apríla 1789 vo veku 35 rokov. ŠtA Bratislava, Matrika zomretých 1760 – 1827 farnosti Vrbové, inv. č. 2736, s. 127.